

Arap milliyetçiliği ve Ortadoğu

Seydali Ekici
Muhammet Örtlek

Özet

Ortadoğu'yu diğer bölgelerden farklı kılan etkenlerin başında bölgenin farklı kültürel ve dinî yapıları içerisinde barındırmasıdır. Tüm semavî dinlerin bu bölgede doğmuş olması bölgeye dünyanın başka hiçbir yerinde bulunmayan tarihî derinlik de kazandırmıştır. Bunun yanında bu bölge insanlık tarihinde ilk çatışmaların da başladığı yerdir. Çatışmaların daha sonraki dönemlerde de devam ettiği bu bölgede günümüzde yaşananların dünyanın diğer hiçbir yerinde böylesine süreklilik arz eden bir görünüm sergilemediğini belirtmek gerekir. Bu çalışmada Arap milliyetçiliği çerçevesinde Ortadoğu'daki çatışmaların nedenleri ele alınacak ve çözüm yolları üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler

Ortadoğu, Arap milliyetçiliği, ittifak-ı İslam, Batı karşıtlığı

Giriş

Ortadoğu'yu diğer bölgelerden farklı kılan etkenlerin başında bölgenin farklı kültürel ve dinî yapıları içerisinde barındırmasıdır. Tüm semavî dinlerin bu bölgede doğmuş olması bölgeye dünyanın başka hiçbir yerinde bulunmayan tarihî derinlik de kazandırmıştır. İlk yaratılan insan Hazret-i Adem'in oğulları Habil ve Kabil'in çatışması ve neticede Kabil'in kardeşi

* Gazi Üniversitesi SBE Siyaset ve Sosyal Bilimler Ph.D. ekici42@gmail.com

** Abant İzzet Baysal Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler Ph.D. ortlekm Muhammed@yahoo.com

Habil'i öldürerek insanlık tarihinin ilk cinayetinin işlenmesi de bu bölgede gerçekleşmiştir. Dolayısıyla insanlık tarihinde çatışmanın Ortadoğu'da başladığı söylenebilir. Çatışmaların daha sonraki dönemlerde de devam ettiği bu bölgede günümüzde yaşananların dünyanın diğer hiçbir yerinde böylesine süreklilik arz eden bir görünüm sergilemediğini belirtmek yanlış olmayacaktır.

Habil'i öldürerek insanlık tarihinin ilk cinayetinin işlenmesi de bu bölgede gerçekleşmiştir. Dolayısıyla insanlık tarihinde çatışmanın Ortadoğu'da başladığı söylenebilir. Çatışmaların daha sonraki dönemlerde de devam ettiği bu bölgede günümüzde yaşananların dünyanın diğer hiçbir yerinde böylesine süreklilik arz eden bir görünüm sergilemediğini belirtmek yanlış olmayacaktır.

Bölgenin büyük oranda Arapların yaşadığı ülkelerden oluşması çatışma ve anlaşmazlıkları önlemek için yeterli bir etken olmamaktadır. Dahası 1948 yılında devlet vasfını ilan eden İsrail'in o tarihten itibaren bölgede karışıklıkların daha da artmasına ve içinden çıkılmaz bir hal almasına neden olmuştur. Güvenli olma özelliğini bir türlü yakalayamayan bölgede, Araplar arasında yaşanan ayrılıklar, İsrail'in her geçen yıl içerisinde sınırlarını genişletme çabası ve tutumu nedeniyle daha da belirgin hale gelmiştir. Çünkü İsrail izlemiş olduğu politika ile ulusal çıkarı doğrultusunda çeşitli Arap devletlerinin de istediği şekilde hareket etmesini sağlamayı başarmıştır.

Bölgede yaşanan sorunlar nedeniyle ortaya çıkan "güvensizlik" çalışmamızın konusu olan Arap Milliyetçiliği açısından ele alınacaktır. Milliyetçilik akımlarının ülkeler üzerindeki etkisi, ülkelerin izlemiş olduğu politikalarla gerek iç siyasetlerinde gerekse dış siyasetlerinde anlaşmazlıklara katkı sağlamaktadır. Bölgede yer alan ülkelerin tamamının bu perspektiften incelenmesinin çalışmanın kapsamı açısından mümkün olmamasından dolayı milliyetçilik etkisi ile görece önemli görülen olaylar incelenecektir.

Konu ile ilgili olarak Arap milliyetçiliği özellikle yaşanan sorunlar bağlamında meydana gelmiş olaylar ele alınacak olup bölgenin güvenliğine etkileri ortaya konmaya çalışılacaktır. Sonuç bölümünde ise Said Nursi'nin bazı eserlerinde ortaya çıkan bölünmüşlük durumunun ortadan kaldırılması ve Arap dünyasının birlikte hareket etmeleri ile kalıcı barışın sağlanması adına ittifad-ı İslam fikri üzerinde durulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ORTADOĞU VE MİLLİYETÇİLİK

1.1. Ortadoğu'da Durum

Ortadoğu tarihsel açıdan bir çok medeniyetin doğuşuna ve yok oluşuna tanıklık etmekle beraber bölgede yer alan Arap çoğunluk her zaman varlığını korumuştur. Günümüzde bölgede yer alan ülkelerde yaşayan insanlar incelendiğinde bu durumun değişmediği görülmektedir. Bölgede yaklaşık olarak 110 milyon Arap, 60 milyon Türk, 30 milyon İranlı, 20 milyon Kürt ve 5 milyon Yahudi yaşamaktadır. Ayrıca 500 bin civarında Ermeni, 150 bin Asuri, 1 milyon dolayında Beluci, 650 bin Maruni ve sayıları 8-10 milyon arasında tahmin edilen, ancak etnik bir azınlık mı yoksa dinsel bir azınlık mı oldukları tartışma konusu olan Kıptiler Ortadoğu'da yaşayan farklı grupları oluşturmaktadır (Yerasimos, 1995:117). Tüm bu çeşitliliklerin yanında sayıları çok az olmakla beraber birçok dinsel azınlıklar da bölgede varlıklarını sürdürmektedir.

Ortadoğu'da bu kadar farklı grubun yer alması, sonuç olarak çıkar ça-

tışmasını ve üstünlük mücadelesini doğurmaktadır. Arap milliyetçiliği bu mücadelede çok sonraları ortaya çıkmıştır. Çünkü Arapların çoğunluğu Müslümandır ve İslâmiyette milliyetçilikten ziyade ümmetçilik fikri yer almaktadır. Örneğin yaklaşık 400 yıl Osmanlı yönetimi altında yaşayan Araplar bu durumdan pek fazla rahatsız olmamışlar ve ümmet olarak bir arada yaşadıklarını düşünerek milliyetçi düşüncelere sahip olmamışlardır. Ancak 19. yüzyılla beraber tüm dünyayı etkisi altına alan milliyetçilik akımları Osmanlı'nın son dönemlerine rastlayan 1. Dünya Savaşı zamanında Araplar arasında da yaygınlaşmış ve Osmanlı'yı parçalamak isteyen Batılı güçler tarafından ustaca kullanılmıştır. Milliyetçilik düşüncelerinin etkisiyle Araplar bir bir bağımsız devlet haline gelmişlerdir. Aslında savaş zamanında bile tüm Arapların Osmanlı'ya karşı milliyetçi duygular beslediği söylenemez çünkü dönem itibarıyla çok zayıf durumda olan Osmanlı topraklarına – dolayısıyla Arap bölgelere- el koyan Batılı devletlerin sömürgeci faaliyetlerine karşı milliyetçilik fikirleri ön planda olmuş ve Batı karşıtı hareketler olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Arap milliyetçiliğinin ortaya çıkışının Batılı devletlerin politikaları ve daha sonraları onlara karşı koyma faaliyetleri neticesinde teorik olarak oluştuğu söylenebilir.

1.2. Osmanlı Son Dönemi Arap Milliyetçiliğinin Gelişimi

Arap milliyetçiliğinin fikrî alt yapısının ortaya çıkmasında Suriyeli entelektüellerin önemli bir payı vardır. Çünkü 18.yy'dan itibaren bölgede açılan bir çok misyoner okulun yetiştirdiği öğrenciler milliyetçi fikirleri benimsemişlerdir. Örneğin Suriye Protestan Koleji mezunları 1875 yılında Beyrut Gizli Cemiyeti'ni kurarak amaçlarını Osmanlı'dan kurtularak bağımsız bir Arap devleti kurmak şeklinde belirlemişlerdir (Öke, 2002:57). Arap devleti kurma fikirleri Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması ile ivme kazanmış ve bölgeyi kontrol altında tutmak isteyen ancak günün koşulları nedeniyle dolaylı yoldan ülkeleri yönetmeyi düşünen Batılı ülkelere uygulamaya konmaya başlamıştır. Bu noktada İngilizlerin somut olarak ilk adımı attıkları ve bölgede en etkili devlet oldukları söylenebilir. İngilizler Osmanlı'ya karşı yapılacak ayaklanmalarda fikir öncülüğünde bulunmuş ve maddî manevî desteğini esirgememiştir. Bu konuda kendisine kurulacak olan Arap Devletinin başkanlığı vaadi verilen Mekke Emiri Şerif Hüseyin'i kullanmaları olayların içerisinde bizzat yer aldıklarını göstermektedir. Gerçi ayaklanmanın ardından, Arabistan'da bir Haşimi Krallığı kurmayı amaçlayan Şerif Hüseyin'e İngilizler acı bir sürpriz yaparak vaatlerini yerine getirmemişler ve "Arabistan Kralı" olarak unvan almayı düşünen Şerif Hüseyin'e "Hicaz Meliki" sıfatı vererek bir anlamda onunla alay etmişlerdir (Cifci, Erhan, 2014).

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Batılı devletlerin Osmanlı'nın topraklarını aralarında paylaşmak amacıyla kendi çizdikleri sınırlarla yeni devletler oluşturmaları Arapların Batı karşıtı söylem ve eylemlerini artırmıştır. Araplar, bu devletlerin manda yönetimi ile asıl amaçlarının bölgeyi sömürmek olduğunu anlamışlardır. Ancak bu duruma karşı koyabilecek güç ve yeterlilikte olmadıklarından herhangi bir adım atamamışlardır. Bağımsız hale gelen ülkeler kendi iç sorunlarından dolayı ortak hareket etme düşüncesi ve imkânına sahip olamamışlardır. Ancak İsrail'in bölgenin karışıklığından

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Batılı devletlerin Osmanlı'nın topraklarını aralarında paylaşmak amacıyla kendi çizdikleri sınırlarla yeni devletler oluşturmaları Arapların Batı karşıtı söylem ve eylemlerini artırmıştır. Araplar, bu devletlerin manda yönetimi ile asıl amaçlarının bölgeyi sömürmek olduğunu anlamışlardır. Ancak bu duruma karşı koyabilecek güç ve yeterlilikte olmadıklarından herhangi bir adım atamamışlardır.

*Arap ülkeleri
Filistin
konusunda
hassasiyetlerini
her zaman dile
getirmiş, ancak
ülkesel çıkarları
sonucunda bu
hassasiyetler
söylemden öteye
gidememiştir.
İsrail'in bugüne
kadar kullandığı
söylem ve
ortaya koyduğu
tavırlar dikkate
alındığında,
Ortadoğu'da
"barış"ın değil
ancak "barış
süreci"nin olacağı
görülmemektedir*

istifade ederek devlet olduğunu ilan etmesi Arapların ilk defa birlikte hareket etmelerini sağlamıştır. Bu birliktelik istenilen etkiyi sağlayamamış hatta 1948 yılında İsrail'e karşı açılan savaşta yenilgi ile sonuçlanmıştır. O tarihten itibaren de Arap ülkeleri Filistin konusunda hassasiyetlerini her zaman dile getirmiş, ancak ülkesel çıkarları sonucunda bu hassasiyetler söylemden öteye gidememiştir. İsrail'in bugüne kadar kullandığı söylem ve ortaya koyduğu tavırlar dikkate alındığında, Ortadoğu'da "barış"ın değil ancak "barış süreci"nin olacağı görülmektedir (Şahin, 2010:16). Dolayısıyla güvenli olmayan bu bölgede süreçler devam ederken, çalışmamızda yer alan olaylarda ortaya çıkan milliyetçilik düşünceleri ile ülkelerin kendi meseleleri her zaman öncelikli konular olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

ORTADOĞU'DA GÜVENLİĞE ETKİ EDEN OLAYLAR

2.1. Arap – İsrail Savaşı ve Pan Arabizm

Arap ülkelerinin bir araya gelerek Filistin meselesinde İsrail'e karşı savaşması ve savaşta beklemedikleri şekilde yenilgiye uğramaları Araplarda milliyetçilik duygularının artmasına neden olmuştur. Ayrıca bu yenilgi Mısır'da Cemal Abdül Nasır'ın darbe sonucu yönetimi ele geçirek Ortadoğu'yu etkileyecek yeni bir aktörün ortaya çıkmasına yol açmıştır. Nasır, Arap dünyasının neredeyse tamamında yer alan monarşik düzenin yıkılması ve yerine sosyalist cumhuriyetçi yönetimlerin gelerek bir Arap Birliği oluşturulması gerektiğine inanmakta idi. Bu düşünceler İsrail yenilgisi sonrası bilenen birçok Arap tarafından kabul görmüş, 1958 yılında Suriye ile Mısır'ın kurduğu "Birleşik Arap Cumhuriyeti" ile somutlaştırılmıştır (Cifci, Erhan, 2014). Her ne kadar bu yeni devletin ömrü üç yıl sürse de o dönemde Pan Arabizm için önemli bir adım olmuştur. Daha sonraları Arapların bir araya gelme çalışmaları devam etmiş olsa da ülke yönetiminde söz sahibi olanların başkalarının üstünlüğünü kabullenmemeleri sonucunda gerçek manada bir birliktelik mümkün olmamıştır. Günümüzde oluşturulan çeşitli Arap birliği kurumları bile bugün Ortadoğu'da söylemden öteye geçemekte ve etkili bir eylemde bulunamamaktadır.

2.2. Assuan Barajı Meselesi

1955'ten sonraki dönemde Ortadoğu, Mısır Başkanı Cemal Abdül Nasır'ın yönlendirdiği ya da en azından teşvik ettiği bir Arap milliyetçiliği fırtınasına sahne olmuştur (Zürcher, 2014:343). Bunun somut örneklerinden bir tanesi de Assuan Barajı projesidir. Nasır, barajın yapımı için dış ülkelerden para tedarik etmeye çalışmış, ancak ABD'nin engellemeleri sonucu bu isteğini gerçekleştirilememiştir. Bunun üzerine Nasır, o sıralarda uluslararası ortaklık yapısına sahip olan Süveyş Kanalı Şirketi'ni millileştirdiğini ilan etmiş ve gelirinin Assuan Barajı'nın yapımında kullanılacağını duyurarak Batıya meydan okumuştur. Durumdan çok rahatsız olan Fransa ve İngiltere yanlarına İsrail'i de alarak Mısır'a karşı Süveyş Savaşı'nı başlatmıştır. Mısır, bu savaştan yenilgi ile ayrılmıştır. Ancak Nasır'ın Batıya karşı

meydan okuması Arap milliyetçiliği açısından bölge insanı üzerinde coşku oluşmasına ve Nasır'ın daha da etkili bir figür olmasına yol açmıştır. Fakat savaş, Araplar arasında milliyetçilik duygularının artması ile Batı karşıtlığının kökleşmesi sonucu Ortadoğu'da güvenliğin ne denli kırılğan ve tehdit altında olduğunu göstermiştir.

2.3. Baas Akımı

Ortadoğu'da Arap milliyetçiliğinin politika olarak izlenmesinin kurumsallaşması ise Baas akımı ile olmuştur. İlk olarak 1943 yılında Suriye'de kurulan "Arap Baas Sosyalist Partisi" ile ortaya çıkan bu akım daha sonraları Irak'ta aynı fikirleri savunanların 1963 yılında yönetime geçmeleri ile orada da etkisini göstermiştir. Baasçıların savunduğu ideolojiye göre Ortadoğu'daki bütün Arap devletlerini tek bir Arap devletinin çatısı altında birleşmeli ve sosyalist nitelikli araçlar kullanılarak sosyalist reformları gerçekleştirilmeli, sosyal farklar azaltılmalı, mülkiyeti sınırlanmalı ve büyük üretim araçları millileştirilmelidir (Atay, 2000:131). Bu tür fikirler Arap milliyetçiliğinin Batı karşısında daha da yaygınlaşmasına yol açmış ve bunun sonucunda insanların Ortadoğu'da gerçekleşen olaylara milliyetçi duygularla yaklaşmasına neden olmuştur.

Suriye ve Irak'ta güçlü bir konuma ulaşan Baas akımı, Arapların birleşmesinde lider konumunda olmak isteyen Mısır'ın hoşnutsuzluğuna neden olmuş ve bunun sonucunda da üç ülke arasında çeşitli gerginlikler meydana gelmiştir. Örneğin Mısır, bu ülkelerdeki halkları kışkırtmaktan çekinmemiş, iktidara karşı ayaklanmalarını desteklemiştir. Suriye ve Irak yönetimleri bu başkaldırıları kanlı bir şekilde bastırarak bölgenin güvensizliği bir kez daha ortaya çıkmıştır. Dahası Arapların birleşmesi fikirlerinin mümkün olmadığı anlaşılacak Pan Arabizm fikri etkisini yitirerek ortadan kalkmıştır.

2.4. Altı Gün Savaşları ve Arap Milliyetçiliği

1967 yılında İsrail ile Arap devletleri arasında gerçekleşen "Altı Gün Savaşları" Arap Milliyetçiliği konusunda önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. Mısır, Suriye, Ürdün ve Irak'tan oluşan Arap koalisyonunun İsrail karşısında yenilgiye uğramaları sonucunda o döneme kadar Araplar üzerinde yüksek etkiye sahip olan Nasır karizmasını kaybetmiş ve onun fikirleri ile gelişen ve vücut bulan Arap Birliği'nin gerçekleştirilemeyeceği düşüncesi oluşmuştur. Savaş Suriye gibi ülkelerde ise, milliyetçi kesimlerin daha da güçlenmesine ve İsrail karşısında oluşan intikam duygularının artmasına neden olmuştur. Arap dünyası bu savaş sonrasında İsrail devletini ortadan kaldıramayacağını farkına varmış ve hiç olmazsa Filistin'de kaybedilen toprakların geri alınması gerektiğini düşünmüşlerdir. Bu durum ise Ortadoğu'da gerçekleşen bazı radikal eylemlerle güvensizlik ortamına ayrı bir katkıda bulunmuştur.

2.5. Camp David görüşmeleri ve Arap Milliyetçiliği

Soğuk Savaş'ın yaşandığı dönemde bölgeyi Rusya karşısında kontrol altında tutmak isteyen Amerika, İsrail'in devletleşme adımları ile 1948 yılından bu tarafa Ortadoğu'da oluşan güvensiz ortama doğrudan müdahildir. Arap milliyetçiliği fikrinin oluşmasında tam bir başarı gösterememesine

Ortadoğu'da Arap milliyetçiliğinin politika olarak izlenmesinin kurumsallaşması ise Baas akımı ile olmuştur. İlk olarak 1943 yılında Suriye'de kurulan "Arap Baas Sosyalist Partisi" ile ortaya çıkan bu akım daha sonraları Irak'ta aynı fikirleri savunanların 1963 yılında yönetime geçmeleri ile orada da etkisini göstermiştir.

Mısır'ın İsrail ile anlaşma imzalamasından sonra ortaya çıkan Mısır'ın dışlanmasının etkileri sürerken, meydana gelen İran-İrak Savaşı, Müslüman birlikteliğinin bütüncüllükten tamamen çıkarak devletlerin devletlere üstünlük kurma boyutuna evrildiğini göstermiştir.

rağmen, bölgede lider devlet konumunda olan Mısır ile İsrail 1979 yılında Washington'da anlaşma imzalamış ve birbirlerine saldırmayacaklarını taahhüt etmişlerdir. Dönemin Mısır devlet başkanı Enver Sedat'ın Arap dünyasına karşı bir oluşumda yer aldığını düşünen diğer Arap ülkeleri Mısır'a karşı tepki göstermiş ve elçilerini bu ülkeden çekerek çeşitli siyasi ve ekonomik yaptırımlar uygulanması kararını benimsemişlerdir. Uzun yıllardır Arap milliyetçiliği fikrinin liderliğini yapan Mısır'ın davaya ihanet söylemiyle suçlanıp dışlanması da Araplar arasındaki kırılmanın iyice su yüzüne çıkmasına neden olmuştur (Cıfci, Erhan, 2014). Bu durum Ortadoğu'da oluşan güvensiz ortamın Arapların birbirlerine saldıracak duruma geldiklerini göstermiştir.

2.6. İran - Irak Savaşı

Mısır'ın İsrail ile anlaşma imzalamasından sonra ortaya çıkan Mısır'ın dışlanmasının etkileri sürerken, meydana gelen İran-İrak Savaşı, Müslüman birlikteliğinin bütüncüllükten tamamen çıkarak devletlerin devletlere üstünlük kurma boyutuna evrildiğini göstermiştir. 1970'lerden itibaren anlaşmazlıklar yaşayan iki ülke ilişkileri İran'da 1979 yılında gerçekleşen İran İslam Devrimi sonucunda farklı bir boyuta dönüşmüştür. Şii inancının yayılmasını savunan Ayetullah Humeyni'nin İran devletinin başına geçmesi neticesinde İran ile Sünnî Irak mezhepsel açıdan çatışmaya başlamıştır. İki Müslüman devlet arasında dinsel açıdan çatışma yaşanmasının Ortadoğu'daki duruma esas etkisi ise bazı Arap ülkelerinin İran, bazılarının ise Irak tarafında yer almaları sonucunda Araplar arasında keskin bölünmelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Yıllar boyu süren savaş her iki ülkenin de maddî manevî birçok kayıp yaşamasına yol açmış ve 1988 yılında kazananın olmadığı bir şekilde sona ermiştir. Savaş, Ortadoğu'da son kırk yılda oluşan istikrarsızlığa ayrı bir güvensizlik katmıştır.

2.7. Kuveyt'in İşgali ve Ortadoğu'ya Batı Müdahalesi

İran-İrak arasında yıllar boyu süren savaş sona ermişken, Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi Ortadoğu'da bugüne kadar yaşanmamış olan gelişmelere yol açmıştır. Irak'ın gerçekleştirdiği işgale uluslararası tepkiler gecikmedi. BM Irak'a ambargo uygulama kararı aldı. Ancak devrin devlet başkanı Saddam Hüseyin tepkileri dikkate almamış, bunun üzerine Müslüman olduğu Ortadoğu bölgesine yıllar sonra Batılı güçler ayak basmışlardır. ABD liderliğinde oluşturulan koalisyon güçlerinin askerleri, Kuveyt'in Irak işgalinden kurtarılması için operasyonlara başlamış ve böylelikle Körfez Savaşı diye adlandırılan yeni bir çatışma ortamı oluşmuştur. Körfez Savaşı bölgede çatışmaların yanı sıra bir türlü gerçekleştirilemeyen Arap Birliği fikri yolunda tam bir bölünmeye yol açtı. Çünkü Libya, Ürdün ve Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) gibi bir kısım Arap devletleri Irak'ın yanında yer alırken, diğer Arap ülkeleri koalisyon güçlerinden yana tavır koydular. Bu devletler sadece müdahaleyi desteklememiş aynı zamanda topraklarını koalisyon güçlerine açarak askerî anlamda da Batılılara yardımcı olmuşlardır.

Körfez Savaşı sonucunda Ortadoğu devletlerinin tamamen ülkesel çıkarlara yöneldikleri ve bölgesel güvenliğe yaklaşımlarının menfaatleri doğrultusunda oluşmuştur.

2.8. Radikal Hareketlerin Ortaya Çıkışı

İsrail'in bir nevi bölgede gasp yoluyla yer edinmesi ile başlayan İsrail ve Batı karşıtı tepkiler o yıllardan itibaren var olmuştur. Arap devletleri arasında Pan Arabizm gibi bir birlikteliğin gerçekleştirilememesi, aksine daha derin ayrılıkların yaşanması ile bölgede radikal unsurlar hareket alanı bulmuşlardır. Bu unsurların dini duyguları kullanarak Filistin meselesi özelinde Ortadoğu'da tüm Batılı unsurlara karşı şiddet eylemlerinde bulunmaları, bölgede sözde İslamî terör diye bir olgunun doğmasına yol açmıştır. Her ne kadar köktenci akımların yönlendirmesi ile gerçekleştirilen olaylarla terör ortamı oluşsa da Ortadoğu, Batı kamuoyunda insanlara İslamî terörün kaynağı şeklinde takdim edilmiştir.

ABD başta olmak üzere Batı devletleri terörün kendi ülkeleri için tehdit oluşturduğu ve her an topraklarına ulaşacağı savı ile bölge ülkeleri üzerinde politikalar geliştirmiş ve bu politikaları gereği bölgeye dolaylı yoldan müdahaleye devam etmişlerdir. Müdahalelere radikal grupların misilleme saldırıları ile gündelik yaşam daha da güvensiz hale gelmiştir.

Sonuç

Son yıllarda yaşanan olaylar ele alındığında Ortadoğu'da güvenlik konusunun içinden çıkılmaz bir halde olduğu görülmektedir. 1900'lü yıllara kadar 400 yıl sulh ve sükun içinde yaşayan bölge, düzeni sağlayan Osmanlı devletinin yıkılması ve paylaşılması üzerine kargaşaya sürüklendi (Aydın, 2013:247). Maalesef bu kargaşalı ve kaotik ortam her geçen yıl daha da artmaktadır.

Tarihî süreç içerisinde ümmetçilik ve/veya Pan Arabizm fikirlerinin gerçekleştirilmesi şeklinde kurulan ilişkiler, her milletin ferdi için geçerli olan milliyetçilik fikirleri ile beraber Arap dünyasında da ayrışmalara ve ulus devlet temelli milliyetçiliğe dönüşmüştür. Her ne kadar Filistin meselesi İsrail sorunu olarak görüldüğünden dolayı, Arapların tamamının Filistin'in yanında yer aldığı ve İsrail'e karşı durarak birlikte hareket ettikleri görüntüsü verilmeye çalışılsa da bu birliktelik söylem boyutundan eyleme geç(e)memektedir.

İçinde yaşadığımız çağın en büyük ve etkili gücü olarak kabul edilen ABD'nin bölgeye yönelik uyguladığı politikalar bölgede yaşamı ve devletlerarası ilişkileri doğrudan etkilemektedir. ABD'nin Ortadoğu'ya yönelik politikası 11 Eylül sonrasında, Yeni Muhafazakarların hazırladığı "Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi" çerçevesinde biçimlenmiştir (Akdemir, 2011:316). Sonuç olarak Ortadoğu devletleri ABD'nin istekleri doğrultusunda hareket etmeye başlamış ve ABD'nin himayesinde güvenliklerini sağlama yarışına girişmişlerdir. Ortadoğu ülkelerinin günümüzde uyguladığı iç ve dış politikalar bu durumu desteklemektedir.

Ortadoğu'nun tarihi, kültürel ve jeopolitik konumu göz önüne alındığında, bu bölgenin güvenli bir ortama kavuşması neredeyse imkânsız görünmektedir. Bölgede gerçekleşmiş bütüncül bir Arap milliyetçiliğinden bahsetmek oldukça zordur. Çünkü Ortadoğu coğrafyasındaki milliyetçilik

Son yıllarda yaşanan olaylar ele alındığında Ortadoğu'da güvenlik konusunun içinden çıkılmaz bir halde olduğu görülmektedir. 1900'lü yıllara kadar 400 yıl sulh ve sükun içinde yaşayan bölge, düzeni sağlayan Osmanlı devletinin yıkılması ve paylaşılması üzerine kargaşaya sürüklendi. Maalesef bu kargaşalı ve kaotik ortam her geçen yıl daha da artmaktadır.

Arap milliyetçiliği ortak paydasında buluşulamayacağına aşikâr olduğu Ortadoğu'da ulus devlet temelinde ortaya çıkan çatışmaların bölgenin çoğunluğunu oluşturan Müslümanların İslam çatısı altında buluşmaları ile bertaraf edilebileceği kuvvetle muhtemeldir.

akımları incelendiğinde, fikir temelli bir milliyetçilikten söz etmek oldukça zordur. Bununla birlikte Arap milliyetçiliği başlangıçta daha çok emperyalizm/Batı karşıtlığı iken, 1948'den itibaren İsrail/Siyonizm düşmanlığına dönüşmüştür. Dolayısıyla Arap milliyetçiliği yaklaşık yüz yıldır hem bölge kaynaklı hem de uluslararası aktörlerin müdahaleleriyle istikrarsız bir tablo içerisinde kalmıştır.

Bölgede kalıcı huzur ve barışın tesis edilmesi adına, Müslüman Arap ülkelerinin İslam ortak paydasını işbirliği için kullanmalarının ulus temelli milliyetçi ayrılıkları bertaraf edeceği düşünülmektedir. Konu ile ilgili olarak Said Nursî'nin perspektifinden muhtemel çözümler üretilebilir.

Nursî hem bu dünyada hem de uhrevî âlemde huzur bulmak için tüm Müslümanların itihat etmesi gerektiğini belirterek, milliyetçilik duygularının İslam milliyetçiliği şeklinde olabileceğini vurgulamış ve "milliyetimiz İslâmiyetten başka yoktur" (Nursî, 1990:278) demiştir. Nursî, Mektubât isimli eserinde yer alan Hakikat Çekirdekleri bölümünde birliktelik yelpazesini genişleterek tarihsel süreç içerisinde sorunlar yaşamış olan tüm Müslümanları tasvir etmiştir. İçinde bulunulan durumdan kurtulmanın çaresini de "Azametli, bahtsız bir kıt'anın; şanlı, talihsiz bir devletin; değerli, sahipsiz bir kavmin reçetesi, itihad-ı İslâmdır" (Nursî, 2004:452) sözleri ile göstermiştir.

Sonuç olarak Arap milliyetçiliği ortak paydasında buluşulamayacağına aşikâr olduğu Ortadoğu'da ulus devlet temelinde ortaya çıkan çatışmaların bölgenin çoğunluğunu oluşturan Müslümanların İslam çatısı altında buluşmaları ile bertaraf edilebileceği kuvvetle muhtemeldir.

Abstract

What makes the Middle East different from the other regions is its containing different cultural and religious structures. The birth of all divine religions in this area has gave it a historical depth that can not be found elsewhere in the world. Besides that the region is the place where the first conflicts began in the human history. It must be indicated that the conflicts which continued there in later periods have never demonstrated such an appearance anywhere else in the world. In this study we discuss the causes of the conflicts in the Middle East within the framework of the Arab nationalism and investigate the possible solutions.

Key Words

The Middle East, Arab Nationalism, Islamic Unity, Western Antagonism

Kaynakça

AKDEMİR, Erhan, *11 Eylül Sonrası Amerika'nın Ortadoğu Politikası ve Düşünce Kuruluşları*, *11 Eylül Sonrası Ortadoğu*, Edt. Sedat Laçiner, Arzu Celalifer Ekinci, USAK Yayınları, 2011 ATAY, Mehmet, *Arap Baas Sosyalist Partisi Üzerine*, Avrasya Dosyası, Cilt: 6, Sayı: 1, İlkbahar 2000

AYDIN, Nurullah, *Küresel Güçler Ortadoğu ve Türkiye*, Kamer Yayınları, 2013

CİFCİ, Erhan, (2014), *Arap, Yabudi ve Fars Milliyetçiliklerinin Ortadoğu Sorununa Etkileri-1*, (http://www.gunaskam.com/tr/index.php?option=com_content&task=view&id=270&Itemid=1, E.T:30.11.2014)

Nursî, Said, *İçtimâî Reçeteler*, Tenvir Yayınları, 2. Cilt, 1990

Nursî, Said, *Mektubat*, Yeni Asya Gazetesi Neşriyatı, 2004

ŞAHİN, Mehmet, *Bitmeyen Senfoni: Ortadoğu Barış Süreci*, Ortadoğu Analiz Dergisi cilt 2 sayı 22, 2010

ZÜRCHER, Erik Jan, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, 2014

